

FÖLSEBEZVE

JUHÁSZ ERZSÉBET

„Hiába, az idő megteszi a magáét” — mondta az uzsonna vége felé Pannika, s Klárinak úgy tűnt e pillanatban, mintha megérkezésük óta, immáron negyednapja várt volna valamit, illetőleg mintha pontosan ennek a mondatnak a fölhangzását várta volna mind eddig hiába, s ettől az egész megérkezés is, hiába következett be, valójában mégsem történt meg. Csak most, e pillanatban, amikor nagynénje kimondta: „Hiába, az idő megteszi a magáét.”

Általában két éveként szoktak hazalátogatni. Tízennyolc éve, hogy Németországba költöztek. Férje szülei, az idősb. Pressburger házaspár tervezte annak idején a kiköltözködést, s aztán valahogy egycsapásra az is eldöntetett, hogy az ifj. Pressburger házaspár is csatlakozzék hozzájuk, az idősb. Pressburger házaspár egyetlen fia: Pressburger Péter és ő, Pressburger Péterné szül. Hámori Klári. Klári máig is pontosan emlékszik a saját akkori magatartására. Nagyon meghökkent, sőt meg is ijedt, amikor végre igazából föl fogta, hogy ez az elköltözés nem kétheti nyaralás, nem tanulmányi kirándulás az iskolával, hanem olyan durván végérvényesnek látzó környezetváltoztatást jelent, amire ő képtelen volt mindeddig komolyan gondolni. Klári szülei, ismerve Pressburgerék kiköltözési szándékát, nem erőszakos formában, de mindent elkövettek, hogy lányukat eltérítsék ettől a házasságtól. Klári máig sem érti, hogy az ő gyerekessége hogy tudott oly mindenható lenni, hogy még huszonkét éves fejjel se legyen képes elképzelni, mit jelent idegen országba költözni, s nem muszájból, nem elvagyódásból, s mint utóbb egykettőre kiderült, még csak nem is szerelemből, hanem pusztán meggondolatlanságból, pontosabban gondatlanságból. De az még megmagyarázhatatlanabb, hogy ő mindennek ellenére zokszó nélkül követte férjét Németországba, s hogy sem akkor,

sem később nem volt képes egy pillanatra sem kézbe venni saját sorsának irányítását, holott néhány rövid és önfeledt időszakot kivéve folytonosan csak elégedetlenkedett. Keserűen állapította meg életének minden számadást végző pillanatában, hogy becsapottnak, félrevezetettnek érzi magát, egész életét pedig félresiklottnak. Csak amikor a kétségbeesésbe, úgymond, belefáradt, akkor töprengett el azon, hogy valójában nem is ragaszkodott ő soha annyira a szülőföldjéhez, hogy a tőle való megválás a kisiklottság érzését ébreszthette volna. Amikor otthon tartózkodásai alkalmával meglátogatja egykori barátait, s meghallja, hogy a maguk módján azok is pontosan olyan elégedetlenek, mint ő, s éppúgy félresiklottnak érzik az életüket, akárcsak ő, még jobban megerősödik abbéli meggyőződésében, hogy ha otthon maradt volna, akkor sem érezhetné magát másként, ugyanaz az elrontottságélmény fojtogatná időről időre, mint így. Gyakran megesik azonban vele az is, hogy egyszeriben rádöbben: az ő kétségbeesése egészében hamis. Tulajdonképpen nagyon is elviselhetőnek és elfogadhatónak érzi ő az életét, minden megbízhatóan tisztos távolságra van tőle, s így ő valójában minden nehézségtől meg van kímélve. Kétségbeesése nem több, mint langyos utánérzés, ami nem követel különösebb erőfeszítéseket. Nem érez őszinte, mély fájdalmat, mint ahogy igazi, mély boldogságot sem, viszont helyette mindig akadnak apró-cseprő örömek és könnyű lefutású szomorkodások és bosszúságok. Olyan az ő élete, mint azé az emberé, aki bent ül a meleg szobában és többé-kevésbé elviselhetően unatkozik, ha kimenne, nem unatkozna többé, de nem megy, mert kint esik az eső.

Három évvel kiköltözésük után megbetegedett az édesanyja, s kéthónapi szenvedés után meg is halt, néhány hónappal később, de még ugyanabban az évben édesapját is elvesztette. Amíg szülei éltek, igazi boldogság volt hazalátogatnia, s ugyanakkor mélyen megrendítő minden visszajövetel. A hazalátogatások Pannikának, anyja legfiatalabb húgának köszönhetően szülei halála után sem szűntek meg, de egészen más jelleget öltöttek, mint addig. Kellemesek voltak, s olykor unalmasak. Persze tagadhatatlan, hogy nagyon fontosak voltak ezek a hazalátogatások az ő számára így is, és hálás volt Pannikának, hogy annyira ragaszkodott ahhoz, hogy ha minden évben nem is, de legalább minden másodikban hazalátogassanak. Pannika nem ment férjhez, mégsem volt soha egyedül, valaki vagy valakik mindig nála vendégeskedtek akár családi akár baráti köréből. Őszinte, mély családi érzés élt benne mindig is, úgy

tűnt, csak azért nem ment férjhez, hogy minél teljesebben alárendelhesse magát ennek az érzésnek.

Klári nagy szeretettel szokott Pannikára gondolni, és már régésrég megmagyarázhatatlanul, de egyszer s mindenkorra hozzákapcsolta alakjához az otthoni uzsonnákat, s méginkább a mondatot, melyet nagynénje mint döntő érvet, bizonyítékot, végkövetkeztést vagy cáfolatot — mikor mire van szükség — oly előszeretettel szokott kimondani: Hiába, az idő megteszi a magáét.

Egy-egy hazalátogatás idején rengeteg mindent meg kell beszélniük, erre valók a hosszan elnyúló uzsonnázások. Ilyenkor aztán alaposan meghányják-vetik mindazt, ami egy vagy két év leforgása alatt a saját, de főleg az ismerőseik életében történt. A legmurisabb ebben az, hogy nemcsak rokonaikról és közös ismerőseikről esik szó ilyenkor, hanem évek hosszú során át rendszeresen olyanokról is, akiket csak egyikük ismer, a másikuk pedig soha nem is látott. Ő például évek óta rendszeresen beszámol Pannikának müncheni barátnőjének, Karin Blaunak az életéről, noha nagynénje sohasem látta e nőt, s föltehetően nem is fogja soha meglátni. S neki évekre visszamenőleg tudomása van többek között Pannika Andor nevű kollégájának és feleségének, Ilonkának az életéről, s ebben az a legérdekesebb, hogy noha számtalan alkalom lett volna rá, ő soha eddig nem találkozott velük, s ez mindig valami véletlen és váratlan apróságon múltott. Klárinak minden hazalátogatása alkalmával jobban és jobban feltűnt, hogy a véletlen megint csak úgy hozta, hogy ne sikerüljön találkoznia e két emberrel, holott egy akkora helyen, mint amekkora az ő szülővárosa, ez szinte lehetetlenség. Egyik évben épp azon a napon utaztak el a tengerre, amikor ők megérkeztek, másik évben nekik érkeztek vendégeik, s azokat kalauzolták a környező falvakban, minthogy e vendégek néprajzi gyűjtéssel foglalkoztak, egyszóval, valami mindig közbejött. Pannika történetei évről évre jobban fölkellették Klári érdeklődését e házaspár iránt. Ha őszinte akart lenni, Klárinak be kellett ismernie, hogy mindenekelőtt Andorra volt ő kíváncsi, s ez nem csupán Andor férfi voltával volt magyarázható, hanem azzal is, hogy két ellentétes életfelfogású és vérmérsékletű ember esetében ez egyik óhatatlanul kíváncsibbá tesz bennünket, mint a másik. Klárinak az élet dolgaiban higgadt, de a családi tűzhelyt, ha kell, szarnokian is őrző Ilonka ellenében eleve Andor tetszett jobban, aki nehezen tudta elviselni ennek a tűzhelynek az egyenletes meleget, időről időre föllázadt e rend ellen, rendszerint úgy, hogy né-

hány napra, de előfordult, hogy több hétre is búcsút mondott neki. Andor rendszerint nem más nők miatt fordított hátat családjának olykor, hanem, mint Pannika elbeszéléseiből kiviláglott, a családi életet mint életformát érezte időről időre elviselhetetlennek. Andor sokszor képezte szóbeszéd tárgyát a városban, gyakran ítéleztek felette kárörömükben kéjelegve, s többnyire azok és olyanok, akik nála hitványabbak voltak emberség és becsület tekintetében, viszont sohasem kerültek összeütközésbe a mindennapi élet rendjének írott és íratlan törvényeivel. Pannika mindkettőjüket, Ilonkát is és Andort is tiszta szívből szerette, megértette és elfogadta. Nem csoda, hogy a szeretet kölcsönös volt mindhármuk részéről. Kevesen értették, hogyan tanúsíthat őszinte megértést házastársi bonyodalmak ügyében olyasvalaki, akinek nincsenek a házasságot illetően személyes tapasztalatai. Azt viszont végképp nem tudta senki hogyan elkönyvelni, hogy Pannika nemcsak az egyik felet, de a másikat szintúgy megérti. A megmegélnékülű szóbeszédben mindig világosan el lehetett különíteni azokat, akik Ilonkát pártfogolták, azoktól, akik Andort. Vagy-vagy — így vélekedtek valamennyien. Pannika volt az egyetlen, aki is-ist mondott.

Hetekkel, hónapokkal Münchenbe való visszatérése után is gyakran kapta magát Klári azon, hogy órákon át bibelődik gondolatban azzal, hogy vajon valóban kedvenc mondatát mondta-e éppen Pannika, amikor Andor végre valóságosan is felbukkant. Klári szeretett volna biztos lenni benne, hogy épp e mondat elhangzásakor toppant be, maga sem tudja, miért. Rendszeresen olyan részletek fölidézésével foglalatoskodik, hogy mit gondolt ő a férfi megérkezését megelőzően, s mit akkor, amikor az leült, épp vele szemben, Pannika mellett az uzsonnára terített asztalhoz. Ő maga sem értette, miért bajlódik újra meg újra e részletek föllevenítésével, amikor a hangsúly igazán nem ezen, hanem a továbbiakon van. De úgy látszik, e bevezetés nélkül nem lett volna teljes az emlékből való megmártózás. Föl kellett hát idéznie minden alkalmával, hogy Andor első pillanattól fogva rendkívüli hatással volt rá. Mire védekezhetett volna, már ki volt neki mindenestül szolgáltatva. E bevezetéshez az is hozzátartozik, hogy a találkozást megelőzően nemcsak a kíváncsiság nőtt benne e férfi iránt fokról fokra jobban, hanem látatlanban is egyfajta fölény vele szemben, amely „ismeretségük” egyoldalúságából táplálkozott. Andor nem sejtheti, milyen részletesen ismeri Klári az ő élete folyá-

sát, ez a jólétesültség pedig előnyökkel jár. Ebbéli meggyőződésén sokat töprengett utóbb, minthogy egykettőre be kellett látnia, nem előnyére volt e férfi előzetes ismerése, hanem egyértelműen hátrányára. Úgy adta át magát neki, óvatosság és védekezés nélkül, azonnal és feltétlenül, mintha régtől fogva ismerték volna egymást, holott csak ő tudott bizonyos dolgokat Andorról.

Minden alkalommal föl kell idéznie azt is, hogy amikor Andor váratlanul betoppant, ő még látta a kertet. (Olyan széket választott magának mindig, hogy beszélgetés közben is el-elgyönyörködhessen a kerti füvek, virágok, bokrok és fák látványában.) A férfi megjelenésétől kezdődően azonban nem tudta többé észrevenni a kertet, hiába ült vele szemközt ezután is. Ettől kezdődően ő valójában csak Andor tekintetének sugárkörében létezett. Minden gondolata, minden mozdulata e tekintet által volt meghatározva. Több száz kilométer távolságból is úgy tűnik, most is ez a tekintet irányítja őt, s látni benne, mint tükörben, ahogy tesz-vesz, megmegáll, szórakozottan, álmatagon. Az ő tekintetében pedig egy kamera gépies állandóságához hasonló makacssággal szüntelenül benne van ez a férfi, amint most, e pillanatban is változatlanul ott ül Pannika uzsonnához terített asztalánál, éppen vele szemközt, ahogy gyöngédn s mégis kihívóan és dacosan nézik egymást, s ahogyan végigsétálnak a kert ösvényein, s amint fák és bokrok közt bújosva csókolóznak lélegzétvisszafojtva és remegve.

Klári nagyon megdöbbsent azon, hogy mennyire félrevezette őt a hit, hogy Andorral kapcsolatos előzetes ismeretei előnyére válnak. Mindaz, amit tudott e férfiról, elképesztően semmisnek bizonyult az első pillanattól kezdve, ahogy meglátta. Pannika valóban sok mindent elmondott neki róla, arról a döntőnek bizonyuló körülményről viszont, hogy Andor milyen vonzó jelenség, sőt kimondottan szép, nagynénje, rá jellemző módon, egy árva szót sem ejtett. Mire neki ideje lett volna föleszmélni és visszakozni, addigra már mindenestül a férfi hatása alá került. Rossz érzés tölti el máig is arra a gondolatra, hogy mennyire védtelen e szépséggel szemben. Hiszen bármennyire is szégyenli, be kell ismernie, hogy mindenekelőtt ez a szépségben alakot öltött vonzás, kisugárzás kerítette őt hatalmába. A szépségről azt hiszi az ember, hogy ártatlan, pusztá küllem és kellem csupán, s hogy nincs se mély, se tartós hatása. Pedig a szépség a lelebírhatatlanabb kísértés. Kielégíthetetlen vágyat ébreszt, mert meghaladhatatlan. A vágyott lény szépsége még fájdalmasabbá teszi a fölismerést, hogy az igazi sze-

relem beteljesülhetetlen, s a folytonosan újratermelődő hiányt éppen ez a bódító-részegítő szépség hevíti szenvedélyes megbabonázottsággá. Halálos sebet ejtő fullánk a szépség, csak a szem gyönyöre kíván lenni, de alattomban mindenestül elveszíti áldozatát.

Pannika kedvenc mondásában, miszerint az idő megteszi a magáét, Klárinak az volt a legmurisabb, hogy sohase érezte így. Az idő *magáé* az ő szemében nem volt más, mint az, hogy múlik. Pannika szerint az idő mindenható. Az, hogy a század elején épült női strandfürdő deszkapalánkja elkorhadt, nagynénje szemében a múlt idő fájdalmasan eleven bizonyítéka, de ugyanilyen a fák terébélyesülő törzse, ilyen az évszakok múlása, ilyen az a holtidő is, mely a két esemény közötti üres felületet kitölti. De Pannika szerint időnek tekinthető az is, hogy bizonyos élményeink elveszítik érdekességüket, egészen elfelejtődnek lassacskán, mások viszont, az idő múltával egyre erőteljesebbekké lesznek, kinövik magát az időt. Klári ezt sehogy sem tudta átérezni. Őt Pannika kedvenc megállapítása mindig arra emlékeztette, hogy az idő valójában semmit sem tesz meg azon kívül, hogy végzi kötelességét, a múltást. Bármennyire képtelenség is, de neki mindig az az érzése, hogy nem idő az ő negyven éve, nem idő az a tizennyolc év sem, amióta szülőházájától távol él, s hogy mindaz, ami vele történt és történik, kívül van az időn, nem mérhetően, csak vaktában megy végbe. Szentül meg volt győződve róla, hogy csak az igazán jelentős életeket és eseményeket tudja átjárni az idő, s az ő élete, az ő élményei, jelentéktelenségüknél fogva alatta vannak az időnek, nem tudtak soha felnőni hozzá.

Klárinak minden hazalátogatás alkalmával feltűntek az újonnan épült házak, és sajnálkozott azokon a házakon, amelyeket sohase láthat többé, mert időközben lerombolták. Minden alkalommal van néhány régi ház a leromboltak között, amelyekhez őt személyes élmények fűzték gyerekkorától fogva, lerombolásukkal őt súlyosan megrövidítették. Egy többé már nem létező sarokház, ahol élete első, nagy, oktalan és csillapíthatatlan sírása bekövertkezett, a nélkül a bizonyos sarokház nélkül, mintha merő képzelgésnek minősülhetne csupán, mintha bizonyíthatóságát veszítette volna el azáltal, hogy a sarokházat mint háttérret, eltüntették mögüle. Két-három éven belül park lesz a helyén, vagy új ház épül, s akkor már végképp földidézhetetlen lesz az a néhai sírás. Egy alkalommal csaknem eltévedt a saját szülővárosában. Egy régi osztálytársnőjével volt találkaja az egykori Fenyvesi söröző utcájának

sarkán. Összeszorult a toroka, amikor azt kellett látnia, mennyire megváltoztak mind az utcák, terek és parkok. Alig tudott megszólalni, amikor végre összetalálkozott Eszterrel. Büntudat és félelem lett úrrá felette iménti tévelygési során. Mintha bűnös lett volna, görbe utakon járt volna eddig, s így nem is ismerhetné ki magát ezeken a tiszta és áttekinthető utcákon. Nem találta a régi cukrászdákat, ahol első büszke és büntudatos cigarettáikat szívták diákkorukban, megváltozott a járda kövezete is, simán aszfaltzott lett, nincs már mit bámulni menés közben. Eltűnt Kornis néni jégáldos leheletű virágüzlete is, ahol, gyerekkori elképzelései szerint, dzsungel-, koporsó- és sírkertszag keveredik egymással, s éjszakánként vadállatok és holt lelkek járkálnak benne nesztelenül és félelmetesen. Amikor Eszterrel végre összetalálkozott, úgy érezte magát, mintha Kornis néni virágüzletéből szabadult volna, ahol, mint jégáldos sírkertben, holt lélekként ödögött volna maga is. Otthoni tévelygéseinek e kísérteties pillanataiban mintha sikerült volna belenőnie az időbe, viszont óvakodott attól, hogy hasonló helyzetbe kerüljön, s igyekezett minél gyorsabban elfelejteni az egészet.

Amióta visszautaztak Németországba nincs a napnak olyan szaka, amikor ő ne szállna haza gondolatban. Otthoni kora délutánok jelennek meg a szeme előtt, és Andor, mindenekelőtt és mindenütt és mindenféleképpen. Újraéled benne az a kora délután, amikor egészen váratlanul kettesben maradtak nagynénje házában. Szeretett volna elmenekülni, félt, mint a gyerek a sötétben, ugyanakkor egész testében megborzongatta a vágy, hogy egészen átadja magát neki. Az utcán olykor zötyögve vonult el egy-egy lomha szekér, s ő ámulva gondolt arra, hogy e közeledő, majd távolodó zajok, ahogy a szomszédból idehallatszó gyerekzsivaj s minden egyéb is elmondhatatlanul messze került most tőle, s mintha ő maga is ilyen messzire került volna önmagától, vagy mintha csak most ismerné fel igazán önmagát, úgy érezte, hogy mindeddig csupa fölösleges dolog takarta az ő egész valóját. Amikor Andor lassú, de határozott mozdulatokkal vetkőztetni kezdte, egész testében, mint lázas hideglelésben, megremegett. Már-már elviselhetetlen szegény kerítette hatalmába, kiszolgáltatottnak érezte magát, áldozatnak, mint egykor, elvérzett szüzességének másnap reggelén, ugyanakkor csupa kihívás volt mégis, ahogy ott állt szemben a vágyott férfival, izzón, mégis borzongva, egyszerre érezve magát ragadozónak és áldozatnak. Menekülni szeretett volna,

ugyanakkor csábítón magához vonni őt, érezni a testét, remegését, szorítását... Olyan ez a menekülve üldöző és üldözve menekülő vágy, akár a tenger ringása, ahogy sistersgőn fröccsenve odacsapódik a part szikláihoz, hogy aztán újra meg újra beleveessen önnön mélységeibe. Olyan ez a vágy, mint amikor hirtelen vihar kerekedik, s a part belezúdul a tengerbe, a tenger pedig elborítja a partot, így tobzódva önnön szertelenségében mielőtt jóllakottan elcsitulna végül.

Azóta is benne ringatózik újra meg újra ez a vágy, ki tudja hanyadszor ismételve meg a nyári ölelések és csókok délibábosan pulzáló, forró képeit. Ahogy a lemezjátész megakadt tője ugyanazt a dallamot, ő ugyanazt az ölelést, ugyanazokat a csókokat újra meg újra meg újra, fölsebezve, kivérezve az időt, mely az ő álmatagon is makacs képzeletében *nem teszi meg a magáét*, nem múlik; egy helyben ring, ring, ringatózik.

Udvar (részlet)